

Jaarverslag 2020

Inhoud

Inleiding: Landschap voor iedereen	3
Dorpsommetje activeert en verbindt.....	5
Ondersteuning natuuronderwijs en vergroenen buitenruimte	6
Landschapsparade nieuwe stijl	7
Project Grip op biodiversiteit en Living Lab Ooijpolder-Groesbeek	9
Bokashi	10
Samenwerking en overleg	11
Samenstelling bestuur	11
Vooruitblik 2021	12

Inleiding: Landschap voor iedereen

Vanaf maart is het jaar 2020 getekend door Corona. Alles en iedereen kreeg er mee te maken. Ook Via Natura ging over op een digitale manier van werken en overleggen. Dat had directe gevolgen voor een aantal reguliere activiteiten zoals het partneroverleg in het gebied, het gesprek met wethouder mevrouw Annelies Visser en de bestuursvergaderingen maar vooral voor activiteiten als het project *Grip op diversiteit* en de *Landschapsparade*. Desondanks voelden we als Via Natura de urgentie en de ambitie om zo goed als mogelijk door te gaan met ons werk. Hierin werden we gestimuleerd door wat in de Coronatijd ook gebeurde, namelijk een opvallende toename van de belangstelling voor wandelen, fietsen en natuurbeleving. Gecombineerd met een opvallende publieke herwaardering van waarden als gemeenschap, solidariteit en samenwerking gaf dit Via Natura een extra impuls om het werk aan de dorpsommetjes en de schoolprojecten door te zetten en de Landschapsparade in een aangepaste vorm te organiseren rond het thema wandelen in de natuur. Dit werk heeft bijgedragen aan de verkiezing van de gemeente Berg en Dal als een van de drie 'Wandelgemeenten van het jaar'.

Los van alle coronaperikelen hebben fundamentele vraagstukken op het vlak van natuur, landschap en landbouw definitief een hoge plek op de maatschappelijke en politieke agenda gekregen. Dat zal de komende jaren zo blijven. Het gaat dan onder meer over de stikstofproblematiek, het herstel van biodiversiteit en bodemkwaliteit, een meer natuurinclusieve landbouw dan wel kringlooplandbouw, en de waterhuishouding.

Wat opvalt is dat die agenda meer aandacht heeft voor de rol en de betekenis van actieve burgers – al dan niet in samenwerkingsverbanden - bij de oplossing van deze vraagstukken. Dat uitgangspunt past bij Via Natura die dit als een van de pijlers onder haar werk ziet en hiermee de afgelopen jaren veel ervaring heeft opgedaan. In een wetenschappelijke evaluatie van vijftien jaar werken aan landschaps- en biodiversiteitsherstel in de Ooijpolder is dan ook gebleken dat de directe betrokkenheid van inwoners uit het gebied essentieel is voor goede resultaten op de langere termijn. Lees [hier](#) een samenvatting van de studie.

Figuur 1. Prijsuitreiking Basiskwaliteit Natuur aan Tiny Wigman door Prof. Mr. Pieter van Vollenhoven

Deze ervaringen en inzichten hebben Via Natura in het voorjaar 2021 zelfs een [bijzondere prijs](#) voor '[Basiskwaliteit Natuur](#)' opgeleverd van Vogelbescherming Nederland en een bijzondere blijk van waardering van de gemeente in de vorm van 'Bijenhôtel Wigman'. Via Natura neemt die kennis en ervaringen mee in het overleg met andere organisaties en instellingen in de gemeente Berg en Dal. Ons verhaal blijkt inspirerend te zijn voor andere gebieden. Daar mogen we trots op zijn.

Figuur 2. Wethouder Visser belooft Tiny Wigman met haar eigen Tiny house voor biodiversiteit

Als bestuur van Via Natura zijn we iedereen erkentelijk met wie we het afgelopen jaar op een constructieve en plezierige manier hebben kunnen samenwerken, zoals de gemeente Berg en Dal, de scholen, de betrokken burgers bij de dorpsommetjes, de wetenschappers – biologen en ecologen – van de Radboud Universiteit, de provincie Gelderland, de medeorganisatoren en begeleiders van de Landschapsparade en alle partnerorganisaties in ons werkgebied. Ook al waren de omstandigheden als gevolg van corona niet bevorderlijk voor datgene waar het werk voor natuur en landschap op rust, namelijk fysieke samenkomsten en onderlinge betrokkenheid van mensen en organisaties, toch hebben we onze (digitale) weg ook weten te vinden. Met die bijzondere ervaring gaan we de toekomst met vertrouwen in.

Dorpsommetje activeert en verbindt

Het motto van het landschapsplan is nog steeds actueel: *‘Het landschap is van ons allemaal’*. Je kunt het landschap het beste ontdekken wanneer je erop uitgaat met lokale gebiedskenners. Met 35.000 inwoners is dat lastig. Vandaar het idee: elk dorp maakt zijn favoriete ommetje en de ommetjes van twaalf dorpen samen ontsluiten het buitengebied voor iedereen. Zie onze [website](#) voor een overzicht van alle ommetjes.

Het enthousiasme om nieuwe ommetjes te ontwikkelen is misschien wel extra geprikkeld door de lock-downperiode in het voorjaar. Er zijn dit jaar vijf nieuwe ommetjes beschikbaar gekomen, mooi verspreid over de gemeente, een in Millingen, twee in De Horst en twee in Groesbeek. Stichting Heemkunde in Berg en Dal heeft zelf het derde ommetje van Berg en Dal gefinancierd. De ommetjes versterken de waardering van het landschap en het activeert mensen zelfstandig of met elkaar het eigen ommetje wekelijks te wandelen. In twee jaar tijd zijn er tien ommetjes gemaakt en in 2021 komen daar minimaal zes ommetjes bij.

De ontsluiting van het buitengebied door de ommetjes en de verbinding met de dorpen maakt voor inwoners de drempel lager om er daadwerkelijk op uit te trekken. Verschillende dorpen organiseren wekelijks wandelingen voor hun inwoners. Daarnaast tonen recreatiebedrijven veel interesse en ze prijzen de ommetjes aan bij hun gasten. Kennelijk draagt de beperkte lengte van de ommetjes bij tot wandelen.

Figuur 3. Een greep uit het aanbod van de dorpsommetjes

Menig route is rolstoelvriendelijk zodat werkelijk iedereen mee kan doen. Dat past bij het beleid van de gemeente om gastvrij te zijn voor iedereen. De echte sportievelingen vinden hun weg wel in het vaak heuvelrijke terrein. Mensen die minder mobiel of minder avontuurlijk zijn, kunnen prima uit de voeten met een ommetje van zo'n vier kilometer. In 2021 hopen we de ommetjes aaneen te rijgen als een ketting van parels door het landschap.

Samen met de gemeente is hard gewerkt om het wandelen onder de aandacht te brengen. De website wandeleninbergendal.nl geeft een overzicht van de vele routes en ommetjes die het gebied rijk is.

Onder de wervende titel *‘Ommetje activeert en verbindt’* heeft Via Natura de dorpsommetjes van gemeente Berg en Dal voorgedragen voor de eerste nationale *‘loop-award’* van de organisatie *‘Ruimte voor lopen’*. Onze inzending werd naast drie andere genomineerd. Ook al werd ons de eerste prijs niet gegund, Via Natura mag trots zijn op deze nominatie.

Ondersteuning natuuronderwijs en vergroenen buitenruimte

De Covid-pandemie heeft grote impact gehad op het onderwijs. De leerkrachten hebben veel energie geïnvesteerd in het online lesgeven en daar waar mogelijk ook nog fysiek onderwijs verzorgd. Daardoor is de geplande opening van het groene buitenplein van De Sieppe niet doorgegaan en is de subsidieaanvraag voor de pleinen van de Adelbrecht en Carolus vertraagd. Gelukkig is het animo nog steeds groot om te werken aan de nieuwe groene pleinen en wil het onderwijs er ook actief gebruik van maken in het leerprogramma van de schoolkinderen.

Om de scholen tegemoet te komen heeft Via Natura het bestaande insectenproject aangepast, zodat het helemaal digitaal gebruikt kan worden, zie [deze website](#). In maart 2020 was de afsluiting van het wildcamera-project over insecten gepland. De uitnodigingen waren al de deur uit en de aanmeldingen stroomden binnen. Helaas was de geplande fysieke bijeenkomst in het gemeentehuis niet meer mogelijk. Iedereen die zich heeft aangemeld heeft een mooie presentatie ontvangen.

Ter afsluiting van het project heeft Via Natura een digitaal onderwijsproject gemaakt voor gebruik door de scholen. De opzet is vergelijkbaar met het insectenproject, maar gaat nu over zoogdieren: zoogdieren in je achtertuin en in de natuur, zie de [website](#).

Figuur 4. Het digitale onderwijsproject zoogdieren

De resultaten van een jaarrond wildcamera's bij zo'n veertig mensen zijn gebruikt in het pakket. Een onderdeel is dat kinderen zich verdiepen in een zoogdier naar keuze. Ze sluiten dan het project af met het onderdeel: hoe kan ik mijn tuin aantrekkelijker maken voor dieren?

Landschapsparade nieuwe stijl

De gemeente heeft samen met een aantal maatschappelijke en recreatieve organisaties het wandelen op de bestuurlijke agenda gezet met de ambitie om wandelgemeente van het jaar te worden. In 2017 is het plan van aanpak direct in uitvoering genomen. De nominatie wandelgemeente van het jaar vereist dat zaken rond wandelen op orde zijn. Denk aan updates van routes, voorzieningen (parkeren, rustplekken), communicatie, klachtenafhandeling, fysieke ontsluiting van het buitengebied, groot percentage onverharde paden etc. Samen is het gelukt! In mei 2020 is de gemeente Berg en Dal, met twee andere gemeenten, uitgekozen als 'wandelgemeente van het jaar'. De echte publieksverkiezing is uitgebleven. Gezien de omstandigheden heeft de gemeente er alleen via krant en social media ruchtbaarheid aan kunnen geven en is er geen feestje gevierd.

Figuur 5. Impressie van de Landschapsparade

Landschapsparade

Aanvankelijk was de Landschapsparade op 7 juni gepland en het was de bedoeling deze te combineren met een mooi feestje rondom de nominatie van wandelgemeente van het jaar. Ondanks al onze inspanningen is de parade verplaatst naar 4 oktober in de hoop dat er meer ruimte zou zijn voor redelijk massale buitenactiviteiten. Omdat alleen wandelen als activiteit mogelijk was in corona-tijd, hebben we de uitdaging opgepakt om een corona-proof buitenfestival te organiseren. Mede vanwege het vijftigjarig jubileum van de N70-route hebben we de activiteiten op en rond de stuwwal in Berg en Dal gelokaliseerd.

De Holthurnsche Hof heeft de locatie gefaciliteerd volgens de geldende regels, dus konden wij ons concentreren op het programma en de praktische organisatie buiten. Met de inzet van veel vrijwilligers hebben we zo'n twintig activiteiten verspreid over de dag kunnen

organiseren. Bezoekers zijn geïnformeerd over de locatie, het gebruik van toilet en terras voor eenvoudige versnaperingen. Het resultaat was bijzonder. Mensen waren enorm blij dat er een activiteit dóór kon gaan. De organisatie van de Landschapsparade 2020 was een prestatie van formaat. De ca 600 bezoekers en betrokken organisaties waren dankbaar. Zo blijkt maar weer hoe groot de impact is van de fantastische omgeving.

Figuur 6. Overhandiging van de N70- jubileumuitgave door Arno van der Kruis aan schrijver Caspar Janssen

Samen met Arno van der Kruis heeft Via Natura een jubileumuitgave verzorgd van het boekje N70 Een iconische wandelroute over de Nijmeegse heuvelrug. Arno van der Kruis heeft tijdens de Landschapsparade het boekje gepresenteerd aan een gezelschap van genodigden. Alle betrokkenen van destijds (1970) of hun nazaten zijn voor deze unieke jubileumbijeenkomst uitgenodigd, met als resultaat boeiende verhalen en anekdotes. Recentelijk kregen we het berichtje dat een van de initiatiefnemers van de route op zijn sterfbed de tekst met een glimlach ter ore was gekomen. Naast de achtergrond en kennis over de route zelf geeft het boekje een waardige terugblik op het jaar 1970, het eerste Europese natuurbeschermingsjaar waarin de N70-route als ‘moeder’ van alle natuurwandelroutes in Nederland is ontwikkeld door lokale boswachters. Gezien het buitengewoon groot aantal wandelaars is deze route van ca 14 kilometer in 2020 voor velen opnieuw een fysieke uitdaging en een bijzondere landschapsbeleving geweest. Er was veel aandacht in de media voor de N70, zie [hier](#).

Project Grip op biodiversiteit en Living Lab Ooijpolder-Groesbeek

In het jaar 2020 zijn er amper bijeenkomsten geweest vanuit het project Grip op biodiversiteit. In het voorjaar waren de besprekingen met ZLTO en Ploegdriever gepland om samen de volgende fase van het project voor te bereiden en toen kwam Corona. Niet alleen de bijeenkomsten hebben geen doorgang gevonden, maar ook het insectenonderzoek van de vier agrarische bedrijven is zeer vertraagd en leidde in 2020 nog niet tot bevredigende resultaten. Pas in het najaar zijn de werkzaamheden weer opgepakt.

Deltaplan Biodiversiteit en Living lab

Via Natura heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het verwerven van subsidie voor het Living Lab Ooijpolder-Groesbeek door de onderzoekers van de Radboud Universiteit. De landschapsontwikkeling in de laatste 20 jaar in met name de Ooijpolder heeft zo'n voorbeeldwerking, dat nu landelijk onderzoek kan worden gedaan naar het effect op herstel van biodiversiteit. Maar liefst drie promovendi gaan vijf jaar onderzoek doen naar zowel de ecologische als de juridisch/bestuurlijke én de sociale/communicatieve aspecten die bijgedragen hebben aan het landschapsherstel en het te verwachten biodiversiteitsherstel.

Door het project Grip op biodiversiteit waren de contacten al gelegd en was er ervaring opgedaan met insectenonderzoek op vier agrarische bedrijven. Die praktijk heeft bijgedragen het onderzoeksvoorstel goed uit te werken. Het betreft een integraal onderzoek waarbij de onderzoekers ook in gesprek gaan met agrarische ondernemers en organisaties in het gebied om het landschapsherstel een vervolg te geven en verder op te schalen. Ook zullen ervaringen en onderzoeken uitgewisseld worden met twee andere living labs in Nederland. De taak van Via Natura is om de contacten uit het netwerk te verbinden met de onderzoekers en de communicatie te stroomlijnen.

Living Lab Ooijpolder-Groesbeek

Vanaf voorjaar 2021 start het onderzoeksproject Living Lab Ooijpolder-Groesbeek. De komende vijf jaar gaan onderzoekers van divers pluinage (biologen, communicatiewetenschappers, planologen en bestuurskundigen) analyseren wat effectieve maatregelen voor biodiversiteitsherstel zijn en wat de mogelijkheden zijn om deze op grotere schaal in het gebied – en elders – toe te passen. Het project maakt onderdeel uit van een breder onderzoeksprogramma in het kader van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel dat op 25 januari officieel van start is gegaan.

Doel van het onderzoek en wat levert het op?

Het gebied Ooijpolder-Groesbeek staat bekend om het mooie, afwisselende landschap en de vele pilots en projecten die plaatsvinden ten behoeve van een gezamenlijk streven naar duurzaamheid. De bedoeling is dat we samen gaan onderzoeken hoe de biodiversiteit in het gebied Ooijpolder-Groesbeek verder versterkt kan worden. Dat doen we enerzijds door lerend evalueren. Er is al veel geëxperimenteerd met vernieuwende vormen van beheer en we willen weten wat de belangrijkste voorwaarden waren voor het succes. Een ander deel van het project is gericht op lerend beheren: welke nieuwe vormen van beheer dragen bij aan een verder herstel van de biodiversiteit in het gebied? Beide onderzoeken leveren belangrijke lessen op voor de resterende opgaven in het gebied.

Bokashi

Het proces rondom het Bokashi-project is geëvalueerd. Alle deelnemers zijn enthousiast over het proces en de wijze waarop Ploegdriever, de gemeente en Via Natura hebben samengewerkt. Wel bleek er aan het eind van het project een afbreukrisico te bestaan als gevolg van onduidelijkheden in de procedure rond de vergunningsverlening. Volgens de afvalstoffenwetgeving blijkt Bokashi geen erkende bodemverbeteraar te zijn. Dit was een grote tegenvaller. Tevergeefs is geprobeerd om via actie richting omgevingsdienst, gemeente en provincie tijdelijk ontheffing te krijgen, zodat de Bokashi alsnog uitgereden mocht worden over het land. Voor de deelnemende boeren echt een domper, omdat dit voor hen paste in het rijtje van frustraties over een niet meewerkende overheid en een starre regelgeving. Een duidelijk voorbeeld van de werking van de 'wet van de remmende voorsprong'. Via natura heeft via de provincie nog geprobeerd een uitweg te vinden voor deze problematiek, maar helaas is dat niet gelukt. Wel is de wetsherziening die de provincie heeft geformuleerd door Via Natura ondertekend. Het kan nog wel 2 jaar duren voordat hierover uitsluitel komt.

Figuur 7. Fragment uit de opname van Omroep Gelderland, zie [hier](#) voor het gehele item

Samenwerking en overleg

Via Natura opereert als een echte netwerkorganisatie. Ons past een rol als verbinder tussen partijen met verschillende belangen of tussen instanties die nog niet eerder hebben samengewerkt. We nemen zelfstandig initiatief wanneer we ideeën willen voorleggen aan anderen, maar omgekeerd kloppen organisaties ook bij ons aan. Op die manier zijn we betrokken geraakt bij bijvoorbeeld de aanvraag en start van het onderzoeksproject Living Lab Biodiversiteit.

Er is geprobeerd om, ook in dit lastige jaar van de pandemie, contact te houden met de diverse partners en voortgang te houden in de lopende projecten. Zoals gezegd voor het project Grip op biodiversiteit en de ondersteuning van het natuuronderwijs was dat enorm lastig en niet of nauwelijks te doen. Met alleen online-overleg komt de netwerkfunctie echter veel minder uit de verf. De samenwerking rondom de dorpsommetjes met de diverse werkgroepen en ook met de gemeente en de toerismebranche verliep desondanks redelijk goed.

Ook in 2020 heeft Via Natura een actieve bijdrage geleverd aan het partneroverleg 'Natuur en Landschap' in de gemeente Berg en Dal. Via Natura trekt met name de regiegroep biodiversiteit.

Thema's als wandelen en natuureducatie raken steeds meer aan andere beleidsterreinen binnen en buiten de gemeente. Vandaar dat Via Natura regelmatig overleg heeft met de GGD, Forte Welzijn en Natuurmuseum de Bastei in Nijmegen, en deelneemt aan het toeristische/recreatieve overleg van de gemeente.

Samenstelling bestuur

T. Duffhues (voorzitter)	tel: 06 – 21212442
J. Bouwsma (secretaris)	tel: 088 – 0247800
P. Hoogveld (penningmeester)	tel: 06 – 20627077
N. Giesberts (bestuurslid)	tel: 06 – 55746814
H.J. Kooij (bestuurslid)	tel: 06 – 27066481

Medewerker:

Tiny Wigman	tel: 06-156 99 350
-------------	--------------------

Onmisbaar voor alle werkzaamheden (voorbereiding, afstemming, uitvoering) was de inzet en ervaring van Tiny Wigman, die tevens werkte als secretaris van het bestuur en eerste contactpersoon van Via Natura. Voor de Landschapsparade en het project Grip op Diversiteit kreeg ze assistentie van Arno van de Kruis.

Vooruitblik 2021

Via Natura heeft de corona-periode in 2020 en 2021 ook benut als een tijd van terugblik en vooruitkijken. Het bestuur heeft in haar digitale bijeenkomsten diverse toekomstscenario's besproken. Die scenario's waren mede gebaseerd op de oorspronkelijke doelen en de goede ervaringen in het verleden. Die oriëntatie op de toekomst van Via Natura is bij het verschijnen van dit Jaarverslag 2020 nog niet afgerond en staat voor de rest van 2021 bovenaan de agenda. Wel is er overeenstemming dat de oorspronkelijke doelstelling van Via Natura ongewijzigd blijft. Het bestuur is ervan overtuigd dat het werk van Via Natura ook in de toekomst van blijvende meerwaarde zal zijn voor natuur en landschap in de gemeente Berg en Dal. De prijzen en waardering die Via Natura in 2021 ten deel vielen, bevestigen – ook vanuit de wetenschap - dat het geduldig werken aan een lange termijn strategie loont.

Om ook in de komende jaren succesvol te zijn en trouw te blijven aan doelen en werkwijze is het nodig enkele speerpunten nadrukkelijk te benoemen en uit te werken. Een ervan is dat Via Natura de spin in het web wil blijven van de vele organisaties die actief zijn op het vlak van natuur, landschap en landbouw in Berg en Dal. Daarnaast wil Via Natura actief aan de slag met actuele en relevante thema's zoals biodiversiteit, natuurinclusieve landbouw en verbinding platteland-stad. Daarbij zoeken we niet alleen samenwerking op met de gemeentelijke overheid, bewoners, (agrarische) ondernemers en andere organisaties in het gebied maar ook met wetenschappers van de Radboud Universiteit, andere experts en initiatieven in en rond de stad Nijmegen.

Voor iedereen en alles is het wachten op de tijd dat de corona-crisis onder controle is en dat Via Natura de bijeenkomsten en het fysieke overleg kan hervatten, op bijvoorbeeld de scholen en met de wetenschappers en de boeren in het kader van de projecten Grip op biodiversiteit en Living Lab. Ondertussen hebben we in de eerste helft van 2021 geanticipeerd op deze situatie door al veldbijeenkomsten te plannen (Grip op biodiversiteit), onze betrokkenheid bij Living Lab concreet te maken. Tenslotte heeft Via Natura samen met partners in en rond Nijmegen het projectvoorstel Een levendig en innovatief voedselweb in de regio Nijmegen ingediend.

© 2021 Stichting Via Natura

<https://www.vianatura.nl>

